

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 331.556.4

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.38-1>

СФЕРИ ВИКОРИСТАННЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ МІЖНАРОДНИХ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ

SPHERES OF USE OF REMITTANCES OF INTERNATIONAL LABOR MIGRANTS

Шепель О.С.

асистент кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Shepel Oleksandra

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Грошові перекази міжнародних трудових мігрантів мають критичне значення для бідних і найбідніших країн – як в аспекті довгострокового виживання домогосподарств, так і адекватного функціонування даних держав в площинах макроекономічної стабільності, спроможності надавати основні державні послуги, здатності фінансувати соціально-економічний розвиток за пріоритетними напрямками для даних держав і соціумів. Міжнародні трудові мігранти формують обґрунтовані, виходячи з власної точки зору та попереднього досвіду, рішення мікро-рівня щодо використання зароблених закордоном коштів, спираючись на коротко- та довгострокові потреби свого домогосподарства, а також плани на майбутнє домогосподарства в комбінації з комплексом обмежуючих факторів макро-середовища в країні походження. Все це в комплексі чинить вплив на схильність міжнародних трудових мігрантів до частоти та способів переказу зароблених грошових коштів до країни походження, особливості сфер використання даного трансферту домогосподарствами, члени яких зайняті закордоном, а також на характер державної політики країн-донорів робочої сили, які націлені на максимальне залучення даного ресурсу до власної національної економіки та адекватне використання його в рамках стимулювання соціально-економічного розвитку на коротко- та довгостроковому часових горизонтах.

Ключові слова: грошові перекази, міжнародна трудова міграція, сфери використання грошових коштів, витрати, поточне споживання, інвестиції, заощадження, країни-донори, країни-реципієнти.

Remittances of international labor migrants are of critical importance for poorer countries – both in terms of the long-term survival of households and the adequate functioning of these states in terms of macroeconomic stability, the ability to provide basic state services, and the ability to finance socio-economic development in priority directions for these states and societies. At the same time remittances from international labor migrants are, by their economic essence, primarily a transfer, and not extra resources. That is why this phenomenon should be considered not only in the plane of monetary and fiscal policy of governments, but also in terms of the social policy complex of the labor donor country. This is in line with the significant social role of remittances from international labor migrants – primarily for households and local communities, especially in depressed regions and rural areas. The peculiarities of the use of remittances of international labor migrants are reflected in the structure of their households' expenses in the donor countries. The expenses of this group of economic agents are divided into two large groups: 1. current consumption and 2. savings and investments, which reflect the main components of the GDP of the labor donor country and are key drivers of the socio-economic growth of the state. International labor migrants form informed, based on their own perspective and previous experience, micro-level decisions on the use of remittances earned abroad, based on the short- and long-term needs of their household, as well as the household's future plans in combination with a set of macro-environmental limiting factors in the country of origin. All this in a complex affects the tendency of international labor migrants to the frequency and methods of transferring earned funds to the donor country, the specific areas of use of this transfer by households whose members are employed abroad, as well as the nature of the state policy of labor donor countries, which are aimed at the maximum involvement of this resource in one's own national economy and its adequate use within the framework of stimulating socio-economic development in the short- and long-term time horizons.

Key words: remittances, international labor migration, areas of use of remittances, expenses, current consumption, investments, savings, donor countries, recipient countries.

Постановка проблеми. Науково-практична проблематика використання грошових коштів міжнародних трудових мігрантів є центральною темою в царині міжнародної трудової міграції та зачіпає широке різноманіття драйверів, що чинять вплив як на мікро-, так і макро-рівні. До даного комплексу драйверів в площині сфер використання грошових коштів міжнародних трудових мігрантів можемо виділити, по-перше, мотивації громадян до прагнення працювати закордоном; по-друге, особливості в розрізі соціально-економічних наслідків міжнародної трудової міграції на мікро- та макро-рівні – зокрема, в частині використання трансфертів з-за кордону домогосподарствами міжнародних трудових мігрантів; по-третє, проблематику планування та реалізації державних політик, що покликані впливати на тренди в розрізі міжнародної трудової міграції. Відповідно прийняття рішень щодо використання грошових коштів міжнародних трудових мігрантів є не тільки задачею окремого домогосподарства, але і ключовою науково-практичною задачею на рівні держави. В світлі вищезазначеного наголосимо, що вивчення сфер використання грошових коштів міжнародних трудових мігрантів потребує комплексного підходу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням сучасної проблематики міжнародної трудової міграції та її впливу на мікро- та макроекономічний розвиток займаються наступні зарубіжні дослідники: П. Сталкер, С. Скотт, А. Сейт, Дж. Рей, А. Вільямс, Ф. Агілар, Дж. Пауль, С. Субаш, А. Уллах, Р. Амхад, Р. кессел, Г. Еррейгерс, Х. Ксуан та інші. До вітчизняних дослідників даного питання належать: Р. Заблоцька, Р. Стаканов, З. Бараник, С. Січко, Л. Чернявська, О. Лошенко, Л. Курій, О. Дон, В. Македон, А. Мокій, Г. Марковська, О. Бербенець, К. Тахтарова.

Мета статті дослідити основні сфери використання грошових коштів міжнародних трудових мігрантів в країнах-донорах та країнах-реципієнтах трудових мігрантів; виявити фактори впливу на сфери використання грошових коштів трудових мігрантів; на прикладі конкретних країн здійснити порівняльний аналіз щодо обсягів використання коштів міжнародних трудових мігрантів за сферами життєдіяльності мігрантів та членів їх домогосподарств, запропонувати заходи державної політики, які б стимулювали цільове використання грошових коштів міжнародних трудових мігрантів.

Методи дослідження. В ході написання даної статті основними методами, які були застосовані для дослідження сфер використання грошових коштів міжнародними трудовими мігрантами є методи статистичного і логічного аналізу, синтезу, метод порівняння та історичний метод, альтернативний аналіз, метод групування та обстеження.

Основні результати дослідження. Дані ООН [1] свідчать, що незважаючи на те, що надіслані грошові перекази становлять 15% від заробленого міжнародними трудовими мігрантами в країнах-реципієнтах робочої сили – ці грошові перекази являють собою основну частину загального доходу домогосподарств в країнах-донорах робочої сили. Зокрема, незначні за обсягом суми в діапазоні 200–300 дол. США, що міжнародні трудові мігранти переказують членам своїх домогосподарств у країнах походження з періодичністю раз на 1–2 місяці, складають близько 60% доходу домогосподарства в ключових країнах-донорах робочої сили. Це особливо важливо в світлі того, що 50% грошових переказів (що за прогнозами становитимуть близько 1 трлн дол США до 2030 р.) спрямовані безпосередньо в сільську місцевість та труднодоступні райони країн-донорів робочої сили, де проживає близько 75% громадян, які віднесені до групи найбільш вразливих людей глобально, які зокрема стикаються з дефіцитом продуктів харчування та не можуть оплатити базові освітні та медичні послуги.

Відповідно до даних ООН [1], 75% грошових переказів (що становить близько 300 млрд дол США на рік) використовуються домогосподарствами для покриття своїх ключових базових витрат – тобто видатків на харчування, навчання, лікування, оплату житла (рис. 1). Зауважимо, що крім фінансування базового поточного споживання домогосподарств у країнах походження, додатково грошові перекази від міжнародних трудових мігрантів виконують функцію своєрідної фінансової подушки безпеки на потенційний кризовий період – наприклад, в разі виникнення надзвичайних ситуацій, природних лих, недостатнього рівня врожаю, тощо.

Відповідно інші 25% від загального обсягу грошових переказів міжнародних трудових мігрантів (тобто близько 100 млрд дол США на рік) використовуються на потреби заощадження та інвестування в країні походження [1]. Зауважимо, що дані функції нагромадження капіталу відбуваються як на мікро-рівні (тобто окремого домогосподарства, що отримує грошові перекази від свого члена, який зайнятий закордоном), так і на макро-рівні (тобто держави-донора робочої сили).

Саме тому комплекс державних політик в даній царині має відповідати на виклики в контексті підтримання адекватного рівня як поточного споживання, так і інвестицій в національну економіку. Дана науково-практична задача може бути вирішена за рахунок адекватного використання інструменту грошових переказів міжнародних трудових мігрантів.

При цьому важливо врахувати ряд біхевіористичних особливостей домогосподарств, члени яких зайняті закордоном, а саме структуру їх витрат і характер їх фінансової поведінки.

Це відповідно формує потенційні позитивні та негативні наслідки, що зумовлює явище грошових переказів від міжнародних трудових мігрантів для країн-донорів робочої сили. При цьому існує стійкий зв'язок між характером і структурою витрат домогосподарств у країні-донорі робочої сили та особливостями грошових переказів міжнародних трудових мігрантів [2].

Відповідно враховуючи зазначений вище соціально-економічний контекст країн-донорів робочої сили, а також беручи до уваги драйвери створення ВВП в рамках національної економіки, зазначимо що першочергово на мікро-рівні грошові кошти міжнародних трудових мігрантів використовуються на цілі підтримання поточного споживання їх домогосподарств. Ключовими статтями витрат в даному розрізі є затрати на харчування, житло, а також освітні та медичні послуги. Важливо відмітити, що джерело грошових переказів з-за кордону являє собою значну частину доходу даних домогосподарств – тобто без даного трансферту якості та обсяг поточного споживання членів домогосподарства в країні походження суттєво скоротиться.

Іншим напрямом використання даного трансферту на мікро-рівні є покращення умов життя домогосподарства на середньо- та довгостроковому горизонті часу. Прикладами в даному контексті є купівля споживчих товарів довгострокового використання (наприклад, побутова техніка та електроніка), фінансування будівництва нового житла або покращення поточного стану житла, в якому мешкають члени домогосподарства, купівля сільськогосподарської землі або свійських тварин для особистого господарства, придбання автотранспортного засобу для особистих і бізнес-потреб членів домогосподарства та інше.

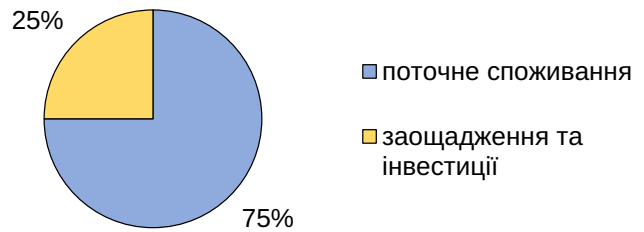

Рис. 1. Оціночна структура використання грошових переказів міжнародних трудових мігрантів їх домогосподарствами в країнах походження загалом по світу, %, 2021 р.

Джерело: складено автором на основі даних [1]

Підтвердженням вищевказаному слугує дослідження [3] фінансової поведінки домогосподарств у В'єтнамі станом на 2022 р., що порівнює фінансовий стан і біхевіористичні особливості в розрізі вибірки домогосподарств, яка складається з окремої групи в'єтнамських домогосподарств, які отримують грошові перекази з-за кордону, та іншої групи домогосподарств з В'єтнаму, які не отримують даний трансферт.

Дані вищевказаного дослідження показали, що ті в'єтнамські домогосподарства, які отримують грошові перекази від міжнародних трудових мігрантів в цілому більш схильні до заощадження – ніж ті домогосподарства, які не отримують даний трансферт. Зокрема, середній рівень заощадження у вищевказаних групах в рамках дослідженої вибірки складав 5,9% і -2,6% відповідно станом на 2021 р. (рис. 2).

Відповідно це становить суттєву відмінність між домогосподарствами, що підтримуються грошовими переказами міжнародних трудових мігрантів – у порівнянні з усередненим станом домогосподарств по національній економіці

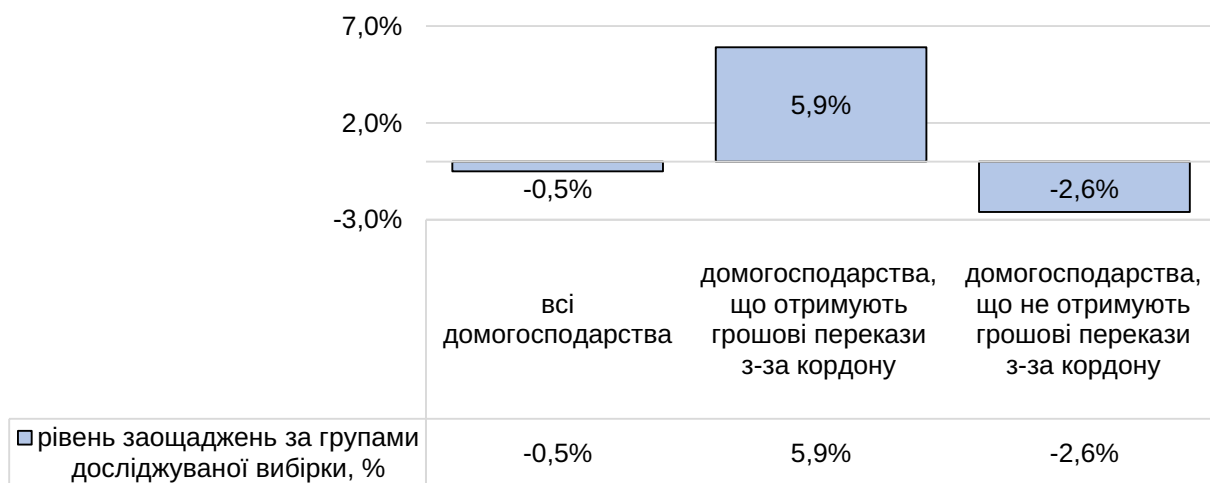

Рис. 2. Середній рівень заощадження у групах домогосподарств В'єтнаму, що відповідно отримують і не отримують грошові перекази міжнародних трудових мігрантів

Джерело: складено автором на основі даних [3]

В'єтнаму загалом. В свою чергу, це веде до суттєвих наслідків:

– мікро-рівня (тобто у стані громадян в розрізі рівня якості їх життя та перспектив їх домогосподарств, що мають у своєму складі міжнародних трудових мігрантів);

– макро-рівня (тобто здатності держави акумулювати як на короткостроковому, так і довгостроковому часових горизонтах ресурс адекватного рівня для направлення на ключові потреби соціально-економічного розвитку відповідно до регіональних і національних пріоритетів).

В даному контексті науково-практичний інтерес також становить наведене порівняння структури витрат в'єтнамських домогосподарств, що показало ряд особливостей в розрізі проблематики сфер використання грошових переказів міжнародних трудових мігрантів їх домогосподарствами у країнах-донорах робочої сили. Зокрема, такі домогосподарства з дослідженої вибірки в процентному співвідношенні більше витрачали на медичні послуги – в порівнянні з домогосподарствами, які не отримували переказів від міжнародних трудових мігрантів (6,4% і 4,3% відповідно в загальній структурі досліджуваної вибірки). В більших деталях дані дослідження наведено в табл. 1.

Наголосимо, що на заощадження домогосподарств направляється незначна частка грошових переказів міжнародних трудових мігрантів, що підтверджено вищенаведеними статистичними даними та міжнародними дослідженнями. Це стосується і т.зв. продуктивних інвестицій – тобто прямих інвестицій у мікро, малий і середній бізнес, а також придбання фінансових активів у країні-донорі робочої сили. В цілому, така ситуація негативно впливає на перспективи соціально-економічного розвитку країни походження міжнародних трудових мігрантів в розрізі

інвестиційної складової механізму формування ВВП країн-донорів робочої сили.

Одним з основних пояснень даної ситуації є те, що дана група домогосподарств розглядають грошові перекази від своїх членів, які зайняті закордоном, як спосіб підвищення свого поточного рівня життя – в першу чергу, за рахунок росту якості споживання членів даних домогосподарств, відповідно нехтуючи інвестиційною складовою. В рамках такого підходу грошові перекази міжнародних трудових мігрантів можуть бути використані на вирішення специфічних потреб окремого домогосподарства, а не інвестовані в національну економіку країни-донора робочої сили.

Відповідно панує два різні погляди на сфери використання даного трансферту – по-перше, як засіб підтримання на достатньому рівні поточного споживання домогосподарства, по-друге, як засіб забезпечення адекватного рівня продуктивних інвестицій в національну економіку країни-донора робочої сили. В результаті, дане явище можливо розцінювати як специфічну стратегію міжнародного трудового мігранта, що покликана покращити рівень життя домогосподарства як в коротко-, так і довгостроковому періодах. В силу цього в розрізі даної проблематики на рішення мікро-рівня щодо використання грошових коштів від даного трансферту накладаються біхевіористичні аспекти об'єктивного та суб'єктивного характеру, що відображають певні поведінкові моделі та підходи до фінансово-інвестиційних рішень на рівні домогосподарства у країні-донорі робочої сили.

Іншим важливим аспектом в розрізі аналізованої проблематики є брак адекватних способів інвестування домогосподарством грошових коштів, отриманих від його члена зайнятого закордоном, а також різноманітні

Таблиця 1

Структура витрат груп в'єтнамських домогосподарств, що відповідно отримують і не отримують грошові перекази від міжнародних трудових мігрантів – в розрізі основних статей, %, 2021 р.

Стаття витрат	Домогосподарства, які отримують грошові перекази від міжнародних трудових мігрантів	Домогосподарства, які не отримують грошові перекази від міжнародних трудових мігрантів	Різниця, п.п.
Витрати на харчування	53,7%	54,4%	-0,7 п.п.
Витрати, що не пов'язані з харчуванням	27,8%	28,0%	-0,2 п.п.
Витрати на медичні послуги	6,4%	4,3%	2,1 п.п.
Витрати на розширення бази активів домогосподарства	4,1%	4,0%	0,1 п.п.
Витрати на освітні послуги	3,4%	4,8%	-1,4 п.п.
Витрати на оплату послуг ЖКГ	3,1%	3,5%	-0,4 п.п.
Витрати на ремонт житла	1,5%	1,0%	0,5 п.п.

Джерело: складено автором на основі даних [3]

інфраструктурні обмеження для таких інвестицій як на локальному, так і національному рівні, що включають фактори слабкої розвиненості зв'язку, недостатності цифрових спроможностей, слабкої доступності фінансових установ, зокрема, в сільській місцевості, низької якості людського капіталу, тощо. Додатковий негативний вплив чинить низький рівень фінансової інклюзії та невідповідний рівень фінансової грамотності в країні походження міжнародних трудових мігрантів.

Зауважимо, що на макро-рівні проблематика цілей використання даного трансферту також є різнонаправленою. З одного боку, даний ресурс на макро-рівні розглядається як ключове джерело стабільних валютних надходжень, що підтримують адекватний стан платіжного балансу країни-донора робочої сили в частині стабільного фінансування імпорту. Додатково в даному контексті грошові перекази громадян, які зайняті закордоном, сприяють розбудові фінансової інфраструктури країни походження, а також уможливають розвиток відповідних фінансових продуктів комерційних банків, підтримують розвиток цільових мікрофінансових установ. Формування інвестиційного ресурсу для розбудови національної економіки країни-донора, що відбувається за рахунок перетікання даного трансферту в фінансових сектор країни походження або в формі прямих інвестицій і придбання цільових фінансових інструментів, також розглядається як один з ключових напрямків для формування державної політики в даній царині.

З іншого боку, грошові перекази від міжнародних трудових мігрантів в окремих аспектах не мають позитивного ефекту для національної економіки – натомість погіршуючи перспективи її розвитку на середньо- та довгостроковому часовому горизонті. Підґрунтя даній точці зору дає те, що зокрема, стабільний приплив коштів з-за кордону від міжнародних трудових мігрантів створює стійку залежність їх домогосподарств, а також заохочує стабільний тренд виїзду закордон населення працездатного віку, таким чином знижуючи рівень інвестиційної привабливості країни походження через стабільний дефіцит кваліфікованої робочої сили. Тобто в рамках такого підходу до аналізу проблематики макро-рівня в контексті сфер використання грошових коштів міжнародних трудових мігрантів майбутні перспективи соціально-економічного розвитку країни-донора робочої сили жертвуються на користь намагання забезпечити поточну макроекономічну стабільність у країні походження [4].

В даному контексті також необхідно відмітити, що грошові перекази міжнародних трудових мігрантів не являють собою стабільне джерело фінансування мікро та макро-рівня – тобто як для окремого домогосподарства, так і для національної економіки в цілому. Відповідно той

ефект залежності домогосподарств від даного трансферту, що описано вище, створює загрозливий стан для стабільності їх соціально-економічного становища та чинить негативний вплив на характер їх фінансово-інвестиційних рішень як на коротко-, так і довгостроковому часових горизонтах.

Додатково дана проблематика посилюється ефектом соціально-економічної напруги всередині суспільства країни-донора робочої сили на локальному та національному рівні внаслідок росту соціально-економічної нерівності за рахунок отримання додаткового ресурсу окремими домогосподарствами, що складає значну вагу в структурі доходів домогосподарств у країнах походження. В цьому контексті важливо зауважити, що ключові країни-донори робочої сили в своїй більшості історично відрізняються високим рівнем соціальної нерівності та доволі низьким рівнем життя своїх громадян – відповідно трансферти з-за кордону для вибраних домогосподарств у країні походження тільки поглиблюють даний стан, особливо в депресивних регіонах [5].

Іншою тезою в розрізі аналізованої проблематики є *особливості споживчої поведінки домогосподарств* в країнах походження стосовно даного трансферту. Часто надходження від міжнародних трудових мігрантів витрачаються домогосподарствами на імпортні споживчі товари, а не їх місцеві еквіваленти, що, в свою чергу, погіршує стан платіжного балансу країни походження та уповільнює темпи розвитку національних виробників. Це, в свою чергу, веде до росту інфляції на середньостроковому часовому горизонті в країні-донорі робочої сили. Наприклад, дане явище спостерігалось в Південній Кореї та Пакистані в 1980-х рр., що характеризувалося ростом рівня споживчої інфляції у даних країнах в комбінації з дефіцитом кваліфікованої робочої сили. В результаті це вело до суттєвого зростання рівня заробітної плати по національній економіці та різкої зміни вартості робочої сили в даній країні. Паралельно відбувався тиск на платіжний баланс країни-донора робочої внаслідок росту споживання імпортних товарів – на тлі збільшення наявних доходів населення за рахунок отримання регулярних валютних переказів з-за кордону від міжнародних трудових мігрантів [6].

В даному контексті привертає увагу дослідження [7–8], що аналізувало проблематику використання грошових переказів міжнародних трудових мігрантів їх домогосподарствами в Шрі-Ланці – зокрема, в частині потенційного росту поточного споживання або рівня заощаджень аналізованих домогосподарств. Зокрема, дане дослідження показало, що домогосподарства, що отримували грошові перекази від своїх членів, зайнятих закордоном, не споживали більше та не заощаджували менше – в порівнянні

з іншими домогосподарства, що не отримували даного трансферту. Відповідно результати аналізу вибірки в розрізі вищезазначеного кейсу Шрі-Ланки (що складалася з групи домогосподарств, що регулярно отримували грошові перекази від міжнародних трудових мігрантів, і іншої групи домогосподарств, що не отримували даного трансферту) показали відсутність суттєвої різниці між особливостями фінансової та споживчої поведінки як однієї, так і іншої групи досліджуваних домогосподарств з точки зору факту отримання та не отримання трансферту від міжнародних трудових мігрантів.

Відповідно домогосподарства, що отримують даний трансферт, є одним з *основних драйверів накопичення заощаджень у відповідних національних економіках*. Це можливо пояснити тим, що трудові мігранти з наведених вище країн за своїм соціально-економічним профілем *сфокусовані на персональну стратегію цільового заощадження*, та зазвичай виїздили працювати закордон на обмежений період часу за терміновим трудовим договором. Відповідно такі домогосподарства не розраховують на тривалий та неперервний потік грошових коштів з-за кордону, що стимулює до заощадження ресурсу, отриманого в рамках даного трансферту.

Дані дослідження також показали, що ключовим напрямком інвестування грошових коштів, що отримані від міжнародних трудових мігрантів є *інвестиції в нерухомість*. В свою чергу, *інвестиції в бізнес* переважно здійснюються в секторах роздрібною торгівлі, транспорту, а також побутових послуг [9]. Така фінансова поведінка може бути пояснена особливостями соціально-економічного профілю громадян, які є міжнародними трудовими мігрантами. Зокрема, придбання нерухомості або започаткування власного бізнесу уможливорює підвищення соціального статусу такої особи у відповідному соціумі. В результаті, міжнародні трудові мігранти націлені саме на зазначені вище класи активів як бажаний напрямок інвестування зароблених закордоном грошових коштів.

Відповідно така фінансова поведінка в розрізі сфер використання грошових коштів міжнародних трудових мігрантів відображає раціональну поведінку економічного агента на мікро-рівні – хоча такий підхід не підтримує цілі соціально-економічного розвитку на макро-рівні. Розвиваючи дану тезу, зазначимо, що наведений вище підхід до використання даного трансферту відображає мотивації та раціональну поведінку особи, що прийняла рішення про переїзд закордон з метою роботи на постійній основі або на обмежений період часу. Спираючись на дану тезу, можемо зробити висновок, що державна політика країн-донорів робочої сили, що сфокусована виключно на міжнародних трудових мігрантах, матиме недостатні результати в площині реалізації задач

стимулювання соціально-економічного розвитку на макро-рівні та чинитиме недостатній вплив на характер фінансових рішень домогосподарств.

Відповідно уряди країн-донорів запроваджують комплекс державних політик, що покликані вплинути на динаміку та обсяг грошових переказів міжнародних трудових мігрантів, а також на фінансові рішення домогосподарств, які отримують даний трансферт. Результатом реалізації даного комплексу державних політик має бути спрямування грошових коштів міжнародних трудових мігрантів на цілі соціально-економічного розвитку країни-донора робочої сили [10].

Важливо зауважити, що в силу того, що даний трансферт за своїм економічним змістом і правовим статусом є приватним грошовим переказом від фізичної особи членам його або її домогосподарства – уряд країни-донора робочої сили може застосувати скоріше стимулюючі заходи, а не обов'язкові директивні вимоги по відношенню до характеру використання грошових коштів міжнародних трудових мігрантів.

В рамках вищезазначеного комплексу державних політик зазвичай застосовуються такі заходи:

- заохочення міжнародних трудових мігрантів до заощадження грошових коштів у фінансових активах країни походження, а не закордоном в країні цільового призначення;
- стимулювання покупки споживчих товарів у країні походження (першочергово від національного виробника);
- підтримка інвестицій у мікро, малий, середній бізнес від міжнародних трудових мігрантів і їх домогосподарств;
- стимулювання самозайнятості серед міжнародних трудових мігрантів, які повернулися до країни походження;
- підтримка практики здійснення грошових переказів міжнародних трудових мігрантів за допомогою офіційних каналів, що сприяє розбудові національної фінансової системи та росту транспарентності в розрізі надходження та використання даного трансферту.

Відповідно в рамках реалізації названих вище заходів уряди розробляють та впроваджують ряд інструментів і рішень, що підтримують досягнення цілей даної державної політики. Дані рішення на рівні планування та реалізації заходів вищезазначеної державної політики виділено в табл. 2.

При цьому важливо зауважити необхідність розвитку як компоненти ефективного залучення грошових коштів міжнародних трудових мігрантів, так і продуктивного використання даного ресурсу в межах національної економіки. Дана компонента державної політики з продуктивного використання даного трансферту з-за кордону за своєю сутністю передбачає їх спрямування

Таблиця 2

**Напрямки рішень уряду країни-донора робочої сили
в контексті досягнення цілей державної політики стосовно сфер використання
грошових коштів міжнародних трудових мігрантів**

Напрямки рішень	Коментарі
Офіційні канали грошових переказів з-за кордону	Полегшення використання офіційних каналів переказу для міжнародних трудових мігрантів в країні цільового призначення та для членів їх домогосподарств в країні походження
Інформаційні кампанії	Проведення інформаційних компаній з популяризації офіційних каналів переказу грошових коштів
Фінансова грамотність	Реалізація програм з підвищення рівня фінансової грамотності громадян країни-донора робочої сили
Цільові фінансові інструменти	Емісія облігацій, що деноміновані в іноземній валюті, що покликані стимулювати придбання активів у країні-донорі робочої сили
Підтримка самозайнятості	Розробка та запровадження дієвих програм з підтримки самозайнятості для міжнародних трудових мігрантів, які повернулися до країни походження
Стимулювання прямих інвестицій	Стимулювання прямих інвестицій від міжнародних трудових мігрантів і їх домогосподарств у мікро, малий, середній бізнес у країні-донорі робочої сили

Джерело: складено автором на основі власного аналізу

на продуктивні інвестиції за пріоритетними напрямками. Це, в свою чергу, має стимулювати широкий соціально-економічний розвиток в країні-донорі робочої сили.

В світлі вищезазначеного в даному контексті ключову роль матимуть заходи, що спрямовані на розбудову відповідного середовища, що стимулює продуктивні прямі інвестиції та купівлю відповідних фінансових активів у країнах походження міжнародних трудових мігрантів. Даний комплекс заходів першочергово передбачає:

- адекватний правовий режим, що підтримує приватну ініціативу з відкриття власного малого бізнесу міжнародними трудовими мігрантами або членами їх домогосподарств;
- сприятливий фіскальний режим для міжнародних трудових мігрантів і членів їх домогосподарств у площині імпорту устаткування та інших основних засобів для їх бізнесу;
- надання інформаційно-аналітичної підтримки на рівні бізнес-асоціацій, окремих державних інституцій, органів місцевої та державної влади для міжнародних трудових мігрантів і членів їх домогосподарств, які прагнуть реалізувати бізнес-ініціативи;
- реалізацію освітніх програм для власників бізнесу, що сфокусовані на міжнародних трудових мігрантах і членах їх домогосподарств в рамках стимулювання їх бізнес-ініціатив;
- запровадження адекватної програми позикового фінансування підприємницьких ініціатив міжнародних трудових мігрантів і членів їх домогосподарств;
- розбудову системи мікрофінансових організацій, що сфокусовані на розвиток підприємницької ініціативи громадян, які повернулися з роботи за кордоном до країни походження.

Іншим важливим питанням в рамках науково-практичної задачі з ефективного залучення та використання грошових коштів міжнародних трудових мігрантів є встановлення сприятливого режиму монетарної політики в країні-донорі робочої сили. Дане рішення покликане створити відповідне середовище на макро-рівні, що мотивує економічного агента до трансферу капіталу з-за кордону – в формі грошових переказів міжнародних трудових мігрантів членам їх домогосподарств у країні походження. Це передбачає реальне покращення стану макро-середовища в межах ряду практичних кроків, що подані на рис. 3.

Відповідно стимулювання використання грошових коштів міжнародних трудових мігрантів, що адекватні цілям соціально-економічного розвитку країни-донора робочої сили передбачає необхідність планування та реалізації комплексного рішення, що діє як на мікро-, так і макро-рівні і включає не тільки домогосподарства, але і ширші групи стейкхолдерів.

Висновки. Огляд сфер використання грошових коштів трудових мігрантів показав особливості споживчої та фінансової поведінки домогосподарств в країнах призначення, а саме домінування складової поточного споживання над заощадженнями та інвестиціями. Наголосимо, що в цьому контексті важливо сконцентруватися не тільки на особливостях мікро-рівня в контексті використання грошових переказів одержувачами (партнером, дітьми, батьками, братами і сестрами міжнародних трудових мігрантів), але і на проблематиці макро-рівня в контексті впливу грошових переказів на країну походження – тобто на стан і перспективи розвитку національної економіки в цілому,

Рис. 3. Напрямки покращення стану макро-середовища в контексті комплексу державної політики зі стимулювання цільового використання грошових коштів міжнародних трудових мігрантів

Джерело: складено автором на основі власного аналізу

а також динаміку окремих галузей і секторів, регіонів і територій, соціально-демографічних груп в країнах-донорах робочої сили

В рамках стимулювання продуктивних інвестицій уряду країни-донора робочої сили необхідно діяти за низкою напрямків: офіційні канали грошових переказів з-за кордону; інформаційні

кампанії; фінансова грамотність; цільові фінансові інструменти; підтримка самозайнятості; стимулювання прямих інвестицій. Даний комплекс рішень покликаний створити сприятливе середовище для ефективного залучення грошових коштів в інвестиційний механізм на рівні національної економіки країни походження.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Remittances matter: 8 facts you don't know about the money migrants send back home. *UN Department of Economic and Social Affairs*. 2021. URL: <https://www.un.org/sw/desa/remittances-matter-8-facts-you-don't-know-about-money-migrants-send-back-home> (accessed 01.12.2022).
2. IMPALA. *IMISCOE*. URL: <https://migrationresearch.com/item/international-migration-policy-and-law-analysis-impala/474307> (accessed 04.12.2022).
3. Thanh Xuan H., Kessels R., Erreygers G. The Impact of Remittances on Saving Behaviour and Expenditure Patterns in Vietnam. *Economies*. 2022. № 10(9). С. 223–242.
1. International Migration 2019 Report. UN Department of Economic and Social Affairs. 2020. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/InternationalMigration2019_Report.pdf (accessed 06.12.2022).
4. IOM Migration-Related Indicators. 2020. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/migration-related-indicators.pdf> (accessed 06.12.2022).
5. OECD Migration Policy Debates № 19. 2019. URL: <https://www.oecd.org/els/mig/migration-policy-debates-19.pdf> (accessed 10.12.2022).
6. Paul J., Subash S. International Migration and its Impact: Some Perspectives. *Management and Labour Studies*. 2005. № 30(1). С. 38–50.
7. Amjad R. To the Gulf and Back: Studies on the Economic Impact of Asian Labour Migration. *ILO-ARTEP*. URL: <https://agris.fao.org/agris-search/search.do?recordID=XF2015037388> (accessed 12.12.2022).
8. Ullah A.K. Rationalizing Migration Decisions: Labour Migrants in East and South-East Asia. London : Routledge. 2010. 276 с.
9. Capacity4dev. *European Commission*. 2022. URL: <https://europa.eu/capacity4dev/results-and-indicators/remittances> (accessed 14.12.2022).